

ФЕДІР РЕВАЙ – ГОЛОВА УНО

Серед політичних діячів Карпатської України своїми радикальними поглядами відзначався Федір Ревай - рідний брат міністра внутрішніх справ Юліана Ревая. Протягом 1938-1939 рр. він посідав відповідальні посади голови Української Народної Ради, Українського Національного Об'єднання (УНО), був обраний послом до Союму Карпатської України - першого в краї обраного всім народом парламенту. Наш нарис охоплює тільки період кінця 30-х років, і ґрунтується на виступах і статтях Ф.Ревая, а також на свідченнях його соратників. Відразу відзначимо, що постать Ф.Ревая неоднозначно оцінювалася його соратниками...

Найповніша характеристика Ф.Ревая, яка існує на сьогоднішній день, належить відомому закарпатському письменникові В.Гренджі-Донському. У серії публікацій "Наші кандидати" В.Гренджа-Донський писав: "Один із найталановитіших наших політиків є Федір Ревай, теперішній провідник УНО. Правдивий "народний трибун". Він вже зараз після перевороту вибивається на перше місце. Хоч є в душі палким націоналістом, вступає в ряди соціал-демократів, бо - крім партії о.дир.Волошина, в цій єдиній партії можна щось за українство зробити. Стає послом до красивого заступництва. Ввесь час провадить у партії величезну боротьбу з чехізаторами. В красивому заступництві він був майже єдиним обранцем наших національно-культурних справ. Вороги найкраще хотіли б нас задавити, - розділюють субсидії наліво й направо, субвенціями підтримують різні ворожі товариства, навіть мадярський театр, підплачують продажню москвофільську та мадярську пресу..., а коли треба дати "Просвіті" чи іншому нашому товариству справді на культурну діяльність, то на те грошей нема... Як щось вдалося видерти, то це була заслуга посла Федора Ревая, що підтоптав ноги, поки виходив нашим культурним інституціям якусь допомогу. В ті часи він був добродієм наших установ.

Рухливий і меткий з надзвичайним темпераментом. Мало політичних зборів, де б він не виступав. Знаменитий промовець, його слова молотом ударяють, сиплються громами і з ним не можна і не виплатиться конкурувати - всіх переліцитує і хоч би скільки промовців виступало, найбільші успіхи завжди він несе. Він є майстер в тому, як треба масу захопити і широка аудиторія найбільше йому б'є браво. Не диво отже, що тепер, коли треба було назначити енергійного провідника Українського Національного Об'єднання, вибір упав на нього і він став вождем партії вповні заслужено" (Гренджа-Донський Василь. Федір Ревай //Твори. – Т. ІХ. – Вашингтон, 1989. – С. 218).

З таким твердженням не погоджується Вікентій Шандор, який у 1939 р. виконував обов'язки представника уряду Карпатської України в Празі: "Життя показало, що призначення Федора Ревая головою УНО... було помилковим. Федір був активний громадський діяч, але на таку провідну роллю ні своїм темпераментом, ні знанням не годився... Поведінка Федора Ревая як голови УНО А.Волошину спричиняла чимало турбот і клопотів як удома, так і в Празі..." (Шандор В. Спомини. – Т.1. Карпатська Україна. 1938-1939. – Ужгород-Нью-Йорк, 1996. – С.270).

На думку В.Шандора, Ф.Ревай несе відповідальність за конфронтацію українсько-чеських відносин, втручання у справи Карпатської Січі тощо. "Для уряду в Хусті і для мене в Празі, - писав В.Шандор, - ситуація була тим тяжча й гірша, що ці войовничі протичеські гасла виходили від людей та інституцій дуже тісно пов'язаних з життям молодій держави. Наприклад, заклик "Бийте чехів мотиками, вилами", проголошений Федором Ревая, головою УНО в Хусті, настрашив чехів. Ми мусіли бути обережними в загальнонаціональних протестах та вічевих проявах. Так нам диктувала наша державна мудрість, а ми її завжди слухали. Ми мали право й підставу протестувати, але не в

такій різкій формі та не з такими політичними гаслами, що підривали цілісність федерації. Наслідки скоро виявились ..." (Там само. – С. 218–219). Із закликом до боротьби з чехами Ф.Ревай виступив на сторінках газети "Нова свобода" 9 березня 1939 р. Вона закінчилася словами: "Очікуємо, що порозумнішають чеські політичні мегаломани-імперіалісти, або доведуть нас до того, що скажемо собі: все одно, чи чеська, чи польська, чи мадярська неволя для нас, але зневаги терпіти не будемо".

Останнім часом все більше з'являється доказів того, що в лютому-березні 1939 р. радикали Карпатської Січі та ОУН готували змову проти уряду, очолюваного А.Волошином. Про це пишуть Й.Сарвадій, В.Бірчак, С.Сабол (Зореслав), М.Бандусяк та ряд інших активних діячів того часу. Всі вони називають серед ініціаторів змови також Ф.Ревая. У своїх мемуарах В.Шандор наводить розмову Ф.Ревая і С.Папа-Пугача в 1939 р. у концтаборі Вор'юлопош: "Одного разу Ф.Ревай підійшов до мене і якось зненацька запитав: - Скажи, Степане, як це було з планом команди Січі, щоб повалити уряд д-ра Волошина? Я витріщив очі на нього і кажу йому: - Пане редакторе, про це я перший раз чую. – А я скажу тобі ще й місце цієї змови. Це не було у домівці Січі, її Головної команди, але в одній із кімнат Січової гостиниці. – Нічого подібного я не чув і не знаю" (Шандор В.Спомини. – С. 304).

Всі ці факти свідчать про надзвичайну радикальність Ф.Ревая, яка принесла не стільки користь, як біду національно-визвольним змаганням закарпатських українців. Однак, цей недолік був характерний не тільки для одного Ф.Ревая. "Вождівською" хворобою хворіли С.Росоха, І.Роман, І.Рогач, А.Ворон та десятки інших. Деякі з них, вже перебуваючи в еміграції, щиро зізналися в цьому, деякі, навпаки, замовчували. Ф.Ревай був щирим патріотом краю, який все робив для того, щоб Карпатська Україна була незалежною. 4 жовтня 1938 р. газета "Нова свобода" опублікувала його статтю "Що діється", в якій голова Української Народної Ради відзначав: "Треба... зорієнтуватись і заздалегідь протиставитись небезпеці і приготувати оборону. Перед таким завданням стоїть український народ на Підкарпатті, на якого територію зголошують імперіалістичні зазіхання сусіди з півдня і півночі. Ті зазіхання є звичайно посяганням на чуже добро без ніякого і найменшого національного чи господарського обґрунтування. ...В сьогоднішній завірюсі, в якій відновлюється сусідський вовчий голод на нашу територію, наш провід стоїть перед великим завданням найти як найліпшу і найдоцільнішу дорогу для нашого майбуття". На жаль, провід УНО такої дороги не знайшов.

Ідея захисту кордонів краю прослідковується в статті Ф.Ревая "Які границі?". "В сьогоднішніх напружених, нервових часах стоїть перед нами найважливіша проблема: як будуть унормовані границі нашої Підкарпатської Федеративної Держави з Мадярщиною... Мусимо зробити всі зусилля, щоб переконати влади чотирьох великих держав, що аргументи мадярської влади не видержать абсолютно критики й об'єктивності щодо національного населення низини Підкарпаття, бо це населення не являється мадярським, тільки змадяризованим. Далі мусимо переконати тих, які рішають про нашу долю, про дуже важливий господарський факт, а саме, що Підкарпатська Русь є відказана на свою низину вже з тої причини, що туди веде головна комунікаційна лінія ...Не віримо, щоб до цього дійшло, але будьмо приготувані і на той випадок" (Нова свобода. – 1938. – 19 жов.).

Ф.Ревай рішуче засудив антиукраїнську діяльність проугорської "П'ятої колони" в краї і угорських терористів. "Ось у моїх руках летючки, - говорив він на засіданні Української Народної Ради 16 жовтня 1938р., - які видали панове з противного табору. Супроти нас наші руськіє обцяли толеранцію, а тепер наше населення називають українськими бандитами. Ці панове не мають місця на нашій землі! Ось учора

попрощали ми нашого героя в Дубриничах, Андрія Ригана, якого вбила малярська банда... Ми хотіли сьогодні запротестувати перед цілим світом проти малярської пропаганди, але ці пани, замість того, щоб з нами разом маніфестувати проти малярні, видають проти нас летючки" (Нова свобода. – 1938.-20 жов.).

Ф.Ревай від імені Української Народної Ради підписав маніфест "Громадяни і громадянки!", який завершувався словами: "Давня наша мрія: створення своєї держави, де панами були б ми самі на своїй землі, здійснюється. Старі часи гніту і неправди минули і не сміють ніколи повернути!" (Нова свобода. – 1938. – 22 жов.). 27 жовтня 1938р. Ф.Ревай привітав А.Волошина з призначенням його прем'єр-міністром: "Наше громадянство доказало, що воно дисципліноване й воно стоїть і стоятиме завжди при Вас. Пане прем'єр, ми присягаємо на вірність своїй українській владі. Ми маємо довір'я до своїх провідників, бо знаємо, що вони підуть завжди з народом..." (Нова свобода. – 1938. – 27 жов.). Виступ Ф.Ревая супроводжувався бурхливими оваціями і скандуванням: "Так є!", "Підкарпаття не дамо!" тощо.

Патріотизм Федора Ревая підняв його авторитет серед широких верств українського народу Закарпаття. 24 січня 1939 р. було сформовано Провід УНО, який очолив Ф.Ревай. 26 січня "Нова свобода" стала офіційним органом УНО, редактором призначили В.Гренджу-Донського. В результаті виборів до Сойму Карпатської України Ф.Ревая було обрано послом першого українського парламенту. 15 березня 1939 р. його обрано першим заступником голови Сойму. Однак, коли Сойм приймав великої історичної ваги рішення, угорські війська вже перейшли кордон Карпатської України. Подолавши опір карпатських січовиків, гортисти встановили на території краю жорстокий окупаційний режим.